N:o 5.

Ank. till Riksd. kansli den 27 mars 1905, kl. 3 e. m.

Sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 3, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående grunderna för aflöning af lärare vid fortsättningsskolor.

Till förberedande behandling har sammansatta stats- och lagutskottet fått emottaga en inom Andra Kammaren af herr *C. R. Johansson* i Jönköping väckt motion, n:o 68, af följande lydelse:

»Vid nästföregående års riksdag väckte undertecknad i Andra Kammaren en motion, n:o 37, i hvilken hemställdes, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till nya bestämmelser enligt angifna grunder rörande anslag för lärares aflöning vid fortsättningsskolor. Motionen, i hvilken 8 bland Andra Kammarens öfriga ledamöter instämt, hänvisades af denna kammare till dess tillfälliga utskott n:o 1, hvilket fann motionens syfte befogadt och enhälligt tillstyrkte bifall till hvad i densamma föreslagits, dock med vissa ändringar i de angifna grunderna för nya bestämmelser rörande anslag till fortsättningsskolorna. Utskottets hemställan blef af Andra Kammaren bifallen, hvarefter ärendet gick till Första Kammaren, som hänvisade detsamma till förberedande behandling i sitt tillfälliga utskott n:o 2. Äfven detta utskott fann motionen behjärtansvärd och tillstyrkte likaledes enhälligt Första Kammaren att biträda Andra Kammarens beslut utom i afseende på en särskild punkt, där utskottet anslöt sig till motionärens yrkande oförändradt, under det Andra Kammaren på sitt

tillfälliga utskotts tillstyrkan beslutat en modifikation. Utskottets hemställan vann emellertid icke Första Kammarens bifall, utan afslogs. Hufvudskälet härtill var väsentligen blott formellt: ärendet ansågs hafva bort behandlas icke af tillfälligt utskott, utan af statsutskottet, hvars utredning och yttrande i frågan, hvilken antogs återkomma vid en följande riksdag, uppgafs vara af nöden.

Ensamt i den behandling, som vid 1904 års riksdag sålunda kom ärendet till del, ligger för mig en direkt uppfordran att i år återkomma med min motion. Ett annat skäl härtill har jag i frågans ej ringa vikt för vår folkuppfostran. Det torde för närvarande bland ungdomens mer klarsynta målsmän och vänner i vårt land finnas högst få, som icke med beklagande erkänna, att hittills alltför litet blifvit gjordt för ungdomens fostran och handledning under den kritiska åldersperiod, som följer närmast efter skolåren i folkskolan. Att fortsättningsskolorna, genom hvilka det stora flertalet af de unga inom vårt folks djupare lager kan nås, i detta afseende hafva en betydelsefull uppgift, är oemotsägligt. Men skall denna uppgift kunna fyllas, så är det nödvändigt, att dessa skolor erhålla en verkligt ändamålsenlig organisation. Att deras nuvarande anordning skulle vara tillfredsställande, torde ingen vilja påstå. Under sådana förhållanden dristar jag härmed ånyo för Riksdagen framlägga min motion, hvarvid jag i ett par punkter ansluter mig till den uppfattning, som under förra årets riksdag gjorde sig gällande vid ärendets behandling inom såväl Första som Andra Kammarens tillfälliga utskott. Med ett par af denna anledning förorsakade ändringar var motiveringen till motionen af följande lydelse.

Mer än 26 år hafva förflutit, sedan kungl. kungörelsen den 11 september 1877 angående anslag för lärares aflöning vid fortsättningsskolor utfärdades. Under denna tid har folkskolestadgan icke mindre än två särskilda gånger blifvit omarbetad, och en stark utveckling af folkskoleväsendet har ägt rum i synnerhet i städerna och i andra större samhällen. Ifrågavarande kungl. kungörelse, som innehåller alla väsentliga bestämmelser rörande anordnandet af fortsatt undervisning för barn, hvilka genomgått fullständig kurs i den egentliga folkskolan och icke öfvergå till folkskolans högre afdelning, där sådan finnes, eller till annan läroanstalt, gäller emellertid ännu i sin ursprungliga lydelse utom beträffande ett par oväsentliga punkter, i hvilka ändring skett genom kungl. kungörelsen den 29 april 1886.

Under sådana omständigheter kan man icke vänta, att bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 11 september 1877 skola kunna motsvara den närvarande tidens behof och kraf i fråga om fortsatt

undervisning. Utom att de yttre förutsättningar, till hvilka man vid den fortsatta undervisningens planläggning och ordnande har att taga hänsyn, genom skolväsendets utveckling i viss mån blifvit andra än förut, har också själfva uppfattningen om huru en dylik undervisning med hänsyn till lärjungarnas ståndpunkt och intressen riktigast bör inrättas i följd af vunnen erfarenhet och en utvidgad kännedom om barnanaturen undergått förändring. Det synes därför vara af nöden, att ifrågavarande bestämmelser nu underkastas en omarbetning.

Efter min mening är det förnämligast två afseenden, i hvilka de nu gällande bestämmelserna rörande fortsättningsskolor äro mindre lämpliga. — För det första är antalet obligatoriska läroämnen, 5 stycken, för stort. Om lärjungarne verkligen skola kunna intresseras för undervisningen, så kräfves härför såsom ett af de främsta villkoren i synnerhet på det stadium, hvarom nu är fråga, att undervisningen icke är alltför ytlig eller stannar blott vid de första elementerna, utan är ordnad på sådant sätt, att lärjungen får tränga något djupare in i ämnet och finner sig kunna göra afsevärda framsteg i detsamma. Både för det praktiska lifvet och för sin andliga utveckling har lärjungen också större gagn af att förvärfva en grundligare insikt eller färdighet i hvart och ett af ett mindre antal ämnen än af att ägna en ytligare uppmärksamhet åt flera. Med hänsyn till dessa omständigheter är ett antal af 5 obligatoriska läroämnen otvifvelaktigt för stort för fortsättningsskolan, hvars årliga lärotid utgör blott 180 timmar och icke torde i afsevärd mån kunna förlängas. Lämpligare synes ifrågavarande antal böra bestämmas till 3 med bibehållande af den redan nu befintliga rättigheten för skoldistrikt, som sådant önskar, att öka det obligatoriska antalet med ett eller flere ämnen. Medgifvas må ju, att i skoldistrikt å landet, där undervisningen i fortsättningsskolan sammantränges inom en tidrymd af blott 6 veckor, ett något större antal läroämnen än 3 under vissa förhållanden utan olägenhet kan upptagas i undervisningsplanen. I afseende på antalet undervisningsämnen synes i öfrigt för lärjungar, som redan under ett år bevistat fortsättningsskola, uttrycklig rättighet böra medgifvas att under ett följande år begagna sig af undervisningen äfven i blott ett eller två ämnen, i hvilka undervisning i fortsättningsskola meddelas.

För det andra synes det mig vara en olägenhet, att nu gällande bestämmelser rörande fortsättningsskolorna icke medgifva någon valfrihet i fråga om läroämnen. För en skola af sådan art som fortsättningsskolorna borde valfrihet beträffande läroämnena inom vissa gränser vara en naturlig och själffallen sak. Lärjungarna i fortsättningsskolan

befinna sig i flera afseenden på ett öfvergångsstadium. I yttre afseenden stå de på den tröskel, så att säga, öfver hvilken deras väg för dem från hemmet och skolan ut i förvärfsarbetet. Antingen hafva de nyss valt eller stå de i begrepp att välja en lefnadskallelse, för hvilken de behöfva utbildning. Från folkskolan, som de genomgått, medföra icke få bland dem en viss förkärlek för ett eller annat läroämne, hvari de önska ytterligare förkofra sig. Om fortsättningsskolan för dylika lärjungar skall kunna medföra ett gagn, som äfven de själfva inse och uppskatta, så måste den vara ordnad på sådant sätt, att den kan tillgodose olika lärjungars olika behof och intressen. I små skoldistrikt å landet, där i regeln blott en fortsättningsskola kan upprätthållas på hvarje plats, låter det sig visserligen icke göra att tillgodose hvarje särskild lärjunges behof eller önskan i detta afseende på ämnesval, men i stället bör i sådana fall hänsyn kunna tagas till ortens näringsförhållanden och till befolkningens anlag och intressen i allmänhet. I städer och andra större samhällen, där flere fortsättningsskolor kunna anordnas bredvid hvarandra, bör däremot individens kraf med hänsyn till ämnesvalet i ganska utsträckt grad kunna tillgodoses. Men villkoret härför är, att fortsättningsskolans läroämnen icke äro en gång för alla oeftergifligt fastslagna, utan af vederbörande skolråd eller skolstyrelse inom vissa gränser kunna få väljas med hänsyn till behofvet och förhållandena i fråga om hvarje skola.

Beträffande kretsen af läroämnen, inom hvilken ett sådant val bör få äga rum, synas gränserna för denna icke heller böra dragas för snäft. Visserligen kommer i fortsättningsskolorna det hufvudsakligaste intresset alltid att samla sig kring sådana ämnen, hvilka å ena sidan lämna största möjliga utrymme för lärjungens vid denna ålder vaknande håg för själfständigt arbete och å andra sidan medföra omedelbart och påtagligt gagn för det praktiska lifvet, hvaremot mera rent teoretiska ämnen, i hvilka undervisningen enligt i barndomsskolorna brukliga lärometoder mynnar ut i läxförhör med tillhörande läxläsning, i allmänhet mindre intressera lärjungarna på här ifrågavarande stadium. Men dels kunna härvidlag undantag förekomma, till hvilka åtminstone i större skoldistrikt med flera fortsättningsskolor hänsyn bör kunna tagas, dels förefinnes möjlighet att ordna undervisningen äfven i de mera teoretiska läroämnena på ett sätt, som svarar mot lärjungarnas behof och intressen, och därför synes intet af de läroämnen, som ingå i läroplanen för folkskolan och folkskolans högre afdelning, böra uteslutas från möjligheten att kunna upptagas i fortsättningsskolan. Snarare synes det kunna ifrågasättas, huruvida icke bland de läroämnen, som skulle

få förekomma i fortsättningsskolan, borde upptagas äfven ett eller annat ämne utöfver dem, som ingå i nyssnämnda läroplan. Som bekant, kan frågan om inrättandet af särskilda yrkesskolor för den ungdom, hvilken efter att hafva genomgått folkskolan vill ägna sig åt näringslifvet, i vår tid sägas stå på dagordningen. Det är emellertid uppenbart, att sådana yrkesskolor, äfven om de snart komme till stånd, åtminstone till en början icke kunna upprättas i något större antal. I det stora flertalet skoldistrikt blir det allt framgent fortsättningsskolorna, som jämte de egentliga folkskolorna komma att gifva den närmast teoretiska förbildningen åt den stora massan af yrkesmän. Från denna synpunkt kunde ju upptagandet i fortsättningsskolans läroplan äfven af rena fackämnen för yrkesmän synas befogadt och önskvärdt. Då emellertid vid en sådan åtgärd svårigheter skulle uppkomma, bland annat i fråga om anskaffandet af kompetenta lärare; då vidare redan inom ramen af den ofvan angifna läroplanen falla åtskilliga ämnen, hvilka jämte sin art af allmänt bildande jämväl i viss mån äga karaktär af fackämnen, såsom t. ex. ritning och bokföring, och då slutligen fortsättningsskolan ingalunda får uppgifva sin bestämmelse att tillika och i första rummet befordra allmänbildningen, så torde man åtminstone tills vidare böra stanna vid att för fortsättningsskolorna bestämma samma ämneskrets som för folkskolan, inklusive folkskolans högre afdelning.

Den nu gällande bestämmelsen, att fortsättningsskola å landet får anordnas som aftonskola endast under den förutsättningen, att vederbörande domkapitel på grund af särskilda förhållanden efter folkskoleinspektörens hörande funnit skäl att medgifva sådant, synes ej böra bibehållas, utan bör hvarje skoldistrikt erhålla rätt att anordna fortsättningsskolorna efter rådande förhållanden, antingen med sammanhängande undervisningstid eller såsom *aftonskolor*.

Undervisningen i fortsättningsskolorna bör naturligtvis fortfarande som hittills i regeln meddelas af den egentliga folkskolans lärare och lärarinnor. Då det emellertid kan tänkas inträffa, dels att i fortsättningsskolor med flerårig kurs särskildt utbildad facklärare kan komma att erfordras i t. ex. teckning eller dylikt ämne, och dels att i något skoldistrikt vederbörande folkskollärare eller folkskollärarinna ej är i tillfälle att åtaga sig undervisningen äfven i fortsättningsskolan, synes bestämdt hinder ej böra läggas i vägen för anställande vid fortsättningsskola af annan lärare (eller lärarinna), som af vederbörande skolråd och folkskoleinspektör finnes för ändamålet lämplig.

Under den jämförelsevis långa tid, som förflutit sedan nu gällande bestämmelser rörande fortsättningsskolorna först började tillämpas,

hafva naturligtvis förr yrkanden framställts om ändring i dessa bestämmelser. I flertalet fall hafva dessa yrkanden, såvidt är mig bekant, gått ut därpå, att fortsättningsskolorna borde göras obligatoriska. Den synpunkten har alltså därvid skjutits i förgrunden, att fortsatt undervisning bör beredas åt så många som möjligt, ja, åt alla, som genomgått folkskolan och icke öfvergå till högre läroanstalter. Naturligtvis är detta en ytterst viktig synpunkt, och ifrågavarande yrkanden angifva i ett afseende det mål, hvartill man måste syfta i fråga om den fortsatta undervisningen. Men å andra sidan innebär frågan om denna undervisnings organisation i pedagogiskt och praktiskt afseende en angelägenhet af icke mindre vikt, och efter min mening är det lämpligt, att denna senare fråga bringas till lösning, förrän det steg tages, hvarigenom den fortsatta undervisningen göres obligatorisk. Det är också min öfvertygelse, att den hittillsvarande, mindre tillfredsställande anordningen af fortsättningsskolorna utgör en af orsakerna till att dessa skolor icke erhållit den allmänna utbredning, som varit önskvärd, och att man genom att gifva dem en för deras uppgift bättre lämpad organisation också skall främja deras tillväxt i antal och således därigenom närma sig samma mål, som skulle vinnas genom att göra fortsättningsskolorna obligatoriska. För samma syfte gifves det därjämte ett annat ännu mera verksamt medel, nämligen att öka statens bidrag till kostnaden för fortsättningsskolorna. För närvarande utgår detta bidrag, som bekant, med högst 75 kronor för hvarje skola till lärarens aflöning, under villkor att i hvarje fall ett lika stort belopp för samma ändamål tillskjutes af vederbörande skoldistrikt. Då staten i alla öfriga fall bidrager till folkskollärares och folkskollärarinnors aflöning med två tredjedelar af den i lag bestämda minimilönens belopp, under det skoldistriktet har att erlägga blott en tredjedel af samma belopp, så ligger häruti äfven ett starkt principiellt skäl för en förändring i detta afseende. Statens bidrag till minimiaflöningen för lärare i fortsättningsskola, hvilken minimiaflöning för närvarande utgör 150 kronor för 180 timmars undervisning, synes alltså böra höjas åtminstone till två tredjedelar af nämnda belopp eller 100 kronor, under det skoldistriktets motsvarande tillskott bör sänkas till 50 kronor.

I afseende på villkoren för utbekommande af statsbidrag till fortsättningsskola bör slutligen medgifvas, att sådant bidrag får utgå till skola, som i öfrigt varit på föreskrifvet sätt anordnad, äfven om undervisningstiden icke uppgått till 180 timmar under ett år — naturligtvis med belopp, som enligt här ofvan angifna grunder svarar mot undervisningstiden. Ett sådant medgifvande är af nöden först och främst

för att det skall blifva möjligt att — såsom här ofvan föreslagits — för lärjungar, hvilka redan under ett år bevistat fortsättningsskola, anordna fortsättningskurser i blott ett eller två läroämnen, hvilka kurser naturligtvis i regeln komma att erhålla ett mindre årligt timantal än 180. Men samma medgifvande påkallas äfven af det förhållandet, att läsåret i en mängd skoldistrikt börjar med höstterminen, af hvilket förhållande bland annat följer, att inrättandet af nya fortsättningsskolor, då sådana erfordras, icke lämpligen kan ske å någon annan tid än vid höstterminens början, och att dylika nyinrättade skolor följaktligen icke gärna under det första året af sin tillvaro kunna erhålla en undervisningstid af 180 timmar, där de nämligen, såsom fallet är i städerna, äro anordnade såsom aftonskolor. Dock bör statsbidrag icke utgå för fortsättningsskola, med mindre den varit i verksamhet under en viss föreskrifven minimitid, t. ex. 60 timmar under ett år.

På grund af hvad sålunda anförts, synas mig gällande bestämmelser rörande fortsättningsskolor i berörda afseenden böra ändras i sådan riktning:

att antalet läroämnen i dylik skola bestämmes till minst 3, hvilka af vederbörande skolråd eller skolstyrelse väljas bland de ämnen, som tillhöra lärokursen för den egentliga folkskolan eller folkskolans högre afdelning; dock att i fortsättningsskola, som är afsedd uteslutande för lärjungar, hvilka redan under minst ett år bevistat sådan skola, antalet läroämnen må kunna vara mindre än 3;

att fortsättningsskola i regeln skall hafva en årlig lärotid af 180 timmar och må anordnas antingen med daglig undervisning enligt de bestämmelser, som i detta afseende gälla för egentliga folkskolan, eller ock såsom aftonskola;

att undervisningen i fortsättningsskola skall meddelas af examinerad folkskollärare (folkskollärarinna), dock att, när dylik lärare (lärarinna) ej finnes vara i tillfälle eller villig att åtaga sig ifrågavarande undervisning, eller där sådant för undervisningen i särskildt läroämne anses nödigt, vid fortsättningsskola må som lärare (lärarinna) anställas äfven annan person, som af vederbörande skolråd eller skolstyrelse och folkskoleinspektör befinnes för ändamålet lämplig;

att aflöningen till lärare (lärarinna) i fortsättningsskola skall utgå med minst 150 kronor för en undervisningstid af 180 timmar, af hvilket belopp statsverket tillskjuter två tredjedelar eller 100 kronor och vederbörande skoldistrikt en tredjedel eller 50 kronor;

att, där fortsättningsskola, som under året nyinrättats och blifvit anordnad såsom aftonskola, eller i hvilken undervisning meddelats i ett

mindre antal läroämnen än 3, varit i verksamhet under kortare tid än 180 timmar under ett år, statsbidrag likväl må utgå med belopp, som enligt nyss angifna grunder svarar mot undervisningstiden, dock icke för kortare tid än 60 timmar.

I hvad nu gällande bestämmelser stadga dels därom, att tillträde till fortsättningsskolorna må lämnas endast för de lärjungar, hvilka med goda vitsord genomgått föregående afdelningars kurser, och dels därom, att på landsbygden i fall af behof högst 4 veckor af folkskolans ordinarie undervisningstid må kunna användas för den fortsatta undervisningen, förutsätter jag däremot icke någon ändring.

På grund af en i hufvudsak så lydande motivering tillät jag mig förra året göra den hemställan, hvarom i de första raderna här ofvan förmäles. Vid ärendets behandling i Andra Kammaren under 1904 års riksdag yrkades visserligen där från en sida, med instämmande i motionen för öfrigt, upphäfvandet af den bestämmelsen, genom hvilken skoldistrikt medgifves rätt att använda intill 4 veckor af den egentliga folkskolans lagstadgade årliga lärotid, 8 månader, för undervisningen i fortsättningsskolan. Denna mening, som gaf sig uttryck i en begäran om ärendets återförvisande till utskottet, vann i kammaren så stark tillslutning, att den för sig samlade 84 röster mot 92. För min del har jag emellertid icke ansett mig böra upptaga detta yrkande i föreliggande motion. Dels berör nämligen det sålunda väckta förslaget i själfva verket mindre fortsättningsskolan, som det här är fråga om, men hvars anordning af nämnda förslag röner föga inverkan, dels torde ett beslut i dylik riktning, hvilket däremot skulle komma att i åtskilliga skoldistrikt rätt nära beröra den egentliga folkskolans organisation, icke böra fattas utan en föregående utredning, hvilken jag ej ansett mig kunna åstadkomma och som näppeligen torde kunna åvägabringas annorlunda än genom Kungl. Maj:ts försorg.

Äfven i ett par andra afseenden framträdde olika meningar vid ärendets behandling i Riksdagen år 1904. Så yrkades från ett håll, att de 3 läroämnen, i hvilka undervisning i regeln skulle i fortsättningsskolorna meddelas, borde — i stället för att inom vissa gränser få fritt väljas af vederbörande skolråd eller skolstyrelse — bestämdt angifvas och blifva kristendomskunskap, modersmålet och matematik, hvilket yrkande väsentligen torde hafva framkallats af fruktan för att kristendomsundervisningen i saknad af en dylik bestämmelse skulle kunna komma att uteslutas från läroplanen för en del fortsättningsskolor. För

min del håller jag före, att fortsättningsskolans utveckling till största möjliga gagn för ungdomen skulle bäst främjas genom att en sådan valfrihet beträffande läroämnena medgåfves som den jag tillåtit mig föreslå. Skulle något läroämne göras obligatoriskt, borde detta framför andra bli modersmålet. Hvad särskildt kristendomsundervisningen angår, så anser jag visserligen, att detta ämne bör förekomma i fortsättningsskolan, men endast såsom bibelläsning under kortare stunder till lärjungarnas uppbyggelse eller såsom kyrkohistoria till vidgande af deras historiskt-religiösa kunskap. Under sådan förutsättning kunde jag också ansluta mig till Andra Kammarens tillfälliga utskotts sistlidet år i ärendet afgifna utlåtande. Däremot tror jag, att ett yrkande på kristendomsundervisning i mera utsträckt omfattning i fortsättningsskolan grundar sig på en missuppfattning af denna skolas egentliga ändamål, som ju framförallt är att förbereda de unga för det praktiska lifvets uppgifter. Öfver hufvud tror jag det vara ett missgrepp att öfverlasta fortsättningsskolan med ett större antal obligatoriska läroämnen. Därigenom förlorar man möjligheten att anpassa undervisningen efter olika lärjungars och olika orters behof, och intresset hos lärjungarna slappas i samma mån som undervisningen under de många läroämnenas trängsel med hvarandra kommer att i hvarje särskildt ämne röra sig blott kring de allra första elementen, hvilka i och för sig ha föga värde för lifvet. Såsom ett exempel tillåter jag mig nämna, att i de synnerligen väl ordnade och flitigt besökta fortsättningsskolorna i Köpenhamn är blott ett läroämne — danska språket — obligatoriskt (med 2 timmar i veckan), och behöfver bredvid detta blott ännu ett upptagas af hvarje lärjunge. Högsta antalet läroämnen för hvarje elev är 3. Bland de valfria läroämnena finnas där sådana för det praktiska lifvet värdefulla ämnen som t. ex. tyska och engelska språken (hvartdera med 4 timmar i veckan), bokföring, stenografi, maskinskrifning o. s. v.

En annan punkt, beträffande hvilken olika meningar vid motionens behandling i Riksdagen 1904 lades i dagen, var den, som rör förhöjning af statens bidrag till kostnaderna för fortsättningsskolorna. Inom Andra Kammaren höjdes visserligen ingen röst emot hvad jag i detta afseende tillåtit mig föreslå och af vederbörande utskott tillstyrkts, men inom Första Kammaren yppades meningar både för och emot detta förslag. För mig är denna punkt icke af hufvudsaklig betydelse, utan fäster jag största vikten vid bestämmelserna rörande fortsättningsskolornas pedagogiska anordning. Men jag har föreställt mig, att en förhöjning af statsbidraget till fortsättningsskolorna skulle icke blott främja upprättan-

det af nya dylika skolor och ur denna synpunkt befinnas önskvärd, utan äfven erkännas principiellt riktig numera, sedan statens bidrag till öfriga kommunala utgifter för folkskoleväsendet höjts till $^2/_3$ af dessa utgifter enligt fastställda beräkningsgrunder. Den invändningen kan visserligen göras, att skoldistrikten i regeln icke behöfva anskaffa särskilda lokaler för fortsättningsskolorna och således hafva jämförelsevis mindre utgifter för dessa än för folk- och småskolorna. Men denna skillnad motväges däraf, att fortsättningsskolorna, om undervisningen i dem skall kunna bedrifvas på ett tillfredsställande sätt, kräfva relativt drygare kostnader för materiel och andra tillbehör vid undervisningen.

De sålunda från olika håll vid ärendets föregående behandling i Riksdagen framkomna yrkandena föranleda mig icke vid motionens förnyade framläggande att i något väsentligt frångå min ursprungliga ståndpunkt. Jag anhåller därför vördsamt att på grund af det nu anförda få hemställa, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till nya bestämmelser enligt här ofvan angifna grunder för lärares aflöning vid fortsättningsskolor.»

I motionen hafva herrar *M. Matsson*, *C. J. Berggren*, *G. M. Sandin*, *A. Thylander*, *Johan Forssell*, *Joh. Ström*, *M. Sundström*, *Joh. Er. Nordin*, *L. Gust. Broomé*, *W. Johansson* i Öija och *Ernst Beckman* instämt.

Med förevarande motion åsyftas *dels* en förändring i själfva organisationen af de läroanstalter, som under namn af fortsättningsskolor kunna af vederbörande skoldistrikt anordnas för vidare undervisning åt lärjungar, hvilka genomgått fullständig kurs i den egentliga folkskolan, *dels ock* en ändring i grunderna för aflöningen af lärarne vid dessa skolor. Förstnämnda syfte, som motionären i sin framställning angifvit såsom det hufvudsakliga, finner utskottet beaktansvärdt.

För närvarande gäller för att fortsättningsskolor må komma i åtnjutande af statsbidrag, att därstädes skall i hvarje fall meddelas undervisning i kristendomskunskap, modersmålet, räknekonst och geometri samt teckning, hvarjämte i sådan skola, såvidt möjligt, äfven bör undervisas i fäderneslandets historia och naturkunnighet. Ett bibehållande af förstnämnda fem läroämnen såsom obligatoriska torde emellertid ej kunna anses fullt öfverensstämma med ifrågavarande skolors

uppgift, hvilken väl, såsom motionären angifvit, bör vara icke blott att underhålla och förkofra lärjungarnes i folkskolan inhämtade kunskaper utan äfven, så vidt möjligt, att bereda lärjungarne tillfälle att erhålla sådana kunskaper, som med hänsyn till deras blifvande lefnadskall kunna vara för dem af särskild praktisk nytta eller för hvilka de visa en utpräglad håg. Skäl synas därför utskottet tala för, att såväl en inskränkning i läroämnenas antal som en viss utsträckning af valfriheten beträffande läroämnena medgifves, och delar utskottet motionärens uppfattning om lämpligheten af att i allmänhet antalet läroämnen bestämmes till minst tre samt att i fortsättningsskola, som är afsedd för lärjungar, hvilka redan under minst ett år bevistat sådan skola, antalet läroämnen må kunna vara mindre än tre.

Däremot kan utskottet icke förorda en fullt så vidsträckt valfrihet beträffande läroämnen som den motionären ifrågasatt. Utskottet håller nämligen före, att, i hufvudsaklig anslutning till Andra Kammarens vid sistlidet års riksdag fattade beslut, i fortsättningsskolans första årsklass i hvarje fall bör såsom obligatorisk bibehållas undervisningen i kristendom, hufvudsakligen meddelad genom bibelläsning, samt i modersmålet, företrädesvis med öfning att skriftligen begagna detsamma. Detta synes utskottet påkalladt af ifrågavarande ämnens stora vikt för alla lärjungar, oafsedt hvad deras kommande ställning i lifvet än må blifva, och torde äfven med bibehållande af berörda två ämnen såsom obligatoriska det berättigade krafvet på valfrihet, som betingas af fortsättningsskolornas särskilda art och syftemål, vara tillräckligt tillgodosedt.

Vidare har motionären i fråga om dessa skolors anordning föreslagit, dels att skoldistrikt på landsbygden må äga rätt att utan särskilda inskränkningar efter rådande förhållanden anordna undervisningen äfven såsom aftonskola, dels ock att, där examinerad folkskollärare eller folkskollärarinna ej befinnes i tillfälle eller villig att åtaga sig ifrågavarande undervisning, eller där sådant för undervisningen i särskildt läroämne kan anses nödigt, såsom lärare eller lärarinna må kunna anställas äfven annan person, som af vederbörande skolråd eller skolstyrelse och folkskoleinspektör befinnes för ändamålet lämplig. Mot dessa förslag har utskottet icke funnit något att erinra, och anser sig utskottet på de af motionären anförda skäl böra tillstyrka ifrågavarande förändringar i fortsättningsskolornas anordning.

Beträffande härefter grunderna för aflöningen till lärarne vid dessa skolor, hvari motionären äfven påyrkat ändring, må erinras, att skoldistrikt, som på föreskrifvet sätt anordnat fortsättningsskola med en årlig undervisningstid af minst 180 timmar, nu erhåller bidrag af allmänna

medel sålunda, att för hvarje lärare, som meddelar undervisning under en tid motsvarande två veckor om året med trettio timmars undervisning hvarje vecka, statsbidrag utgår med 25 kronor, under en tid motsvarande fyra veckor med 50 kronor och under en tid motsvarande sex veckor med 75 kronor, under villkor att skoldistriktet för lärares aflönande tillskjuter lika stort belopp. Enligt motionärens förslag skulle för en undervisningstid af 180 timmar aflöningen utgå med minst 150 kronor, hvaraf statsverket skulle tillskjuta $^2/_3$ eller 100 kronor och vederbörande skoldistrikt $^1/_3$ eller 50 kronor. Mot en dylik höjning af statens bidrag synes utskottet emellertid principiella betänkligheter möta. Grunden till att staten beträffande folkskolorna lämnar större bidrag i penningar än kommunerna till lärarnes aflöning, hvilket motionären åberopat som stöd för sitt ifrågavarande förslag, torde först och främst vara, att undervisningen där är obligatorisk, äfvensom att kommunerna lämna en del bidrag i natura, som i många fall kunna anses motsvara det öfverskjutande beloppet af statens penningbidrag. Anordnandet af fortsättningsskolor åter är beroende på kommunernas eget val, och där torde åtminstone icke i någon nämnvärd grad kunna blifva tal om naturaprestationer från kommunernas sida, som skulle kunna motsvara ett ökadt bidrag från staten. Att under sådana förhållanden låta staten bidraga till lärarnes vid fortsättningsskolor aflöning i större proportion än nu gäller synes utskottet därför vara att frångå den princip, som på detta område hittills fått göra sig gällande. Då vidare frågan om fortsättningsskolor i de flesta fall ännu torde hafva sin största betydelse för de förmögnare kommunerna, som se sig i stånd att bära de med sådana skolors inrättande förenade utgifter, kan ej heller, enligt utskottets förmenande, en dylik förändring anses påkallad af billighetsskäl. Skulle däremot undervisningen vid ifrågavarande skolor, såsom motionären antydt, en gång blifva obligatorisk, hvilket också på många håll torde framstå som ett önskemål, synes utskottet frågan om en höjning af statsbidraget lämpligen böra tagas under förnyadt öfvervägande.

Hvad slutligen angår motionärens förslag att, där fortsättningsskola, som under året nyinrättats och blifvit anordnad såsom aftonskola eller i hvilken undervisning meddelats i ett mindre antal läroämnen än tre, varit i verksamhet under kortare tid än 180 timmar under ett år, statsbidrag likväl må utgå med belopp, som svarar mot undervisningstiden, dock ej för kortare tid än sextio timmar, anser sig utskottet på de af motionären härför anförda skäl böra förorda bifall till detta förslag. Utskottet förutsätter dessutom, att äfven i andra afseenden förändrade bestämmelser rörande villkoren för statsbidragets

utgående kunna erfordras för vinnande af motionens hufvudsakliga syfte, och torde vid en blifvande utredning frågan härom äfven böra tagas under öfvervägande.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet alltså hemställa,

att Riksdagen måtte i anledning af förevarande motion i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till nya eller förändrade bestämmelser rörande villkoren för statens bidrag till lärares aflöning vid fortsättningsskolor.

Stockholm den 27 mars 1905.

På det sammansatta utskottets vägnar:

T. ZETTERSTRAND.

Reservation

af herrar *D. Persson* och *Segerdahl* mot viss del af utskottets motivering.